

Modely myšlenkové (předměty a ne-předměty)

Předpokladem možnosti si začít uvědomovat, že mezi aktem mínění a koncovou „skutečností“, která je oním aktem míněna, je schopnost onen výkon vědění či mínění (myšlenkový akt) jakoby znovu „projít“ (ale nikoli pouhým zopakováním!) a „zadržet“ či „pozdržet“ jej někde mezi oním aktem a „koncovým“ cílem, tj. u nějakého z „předposledních cílů“ (cílů většiny aktů je vždycky víc, není jen ten „docela poslední“). Soustředění pozornosti na „strukturu“ intencionálního vztahu nám umožní si postupně stále přesněji uvědomit, že nejde o jednoduchý vztah, nýbrž vztah relativně komplikovaný, a to především v té zprostředkující fázi mezi vlastním výkonem (aktem, který ovšem sám o sobě také není jednoduchý a zejména nikoli „bodově“ ani „čárově“ hraniční), a mezi „posledním cílem“ (jímž může a nemusí být, ale většinou bývá nějaká vnější „skutečnost“, na kterou lze „prstem ukázat“, jak tomu prý chtěl Kratylós). Díky pozoruhodnému řeckému „vynálezu“ pojmů a pojmovosti (a vůbec stále víc a mocněji se rozvíjející práce s nimi) se zdařilo nechat vyvstat pozoruhodné zprostředkující „útvary“ v takové zřetelnosti, že bylo možno začít je samostatně zkoumat v jakési „oddělenosti“ nejen od „konkrétních“ skutečných „věcí“ (na které bylo lze poukázat oním prstem), jako jsou nejen geometrické obrazce, ale dokonce čísla. Není žádnou náhodou, že to byli právě první „filosofové“, kteří se začali zabývat pravoúhlými trojúhelníkem (Thalés a Pythagoras, aspoň podle legendy) nebo čísly (Pythagoras a pythagorejci). Geometrie pak vskutku vypsela v několika generacích v dokonalou teoretickou disciplínu; na nějakou teorii „čísel“ ještě dlouho potom nebylo dost prostředků, nicméně jednotlivé zajímavosti přitahovaly vždy znovu pozornost mnoha myslitelů po celou řadu století. (O praktickém využití čísel a geometrie se nemusíme ani zmiňovat; celý rozvoj novodobé a moderní vědy si vůbec nedokážeme představit bez oné zjevně „násilnické“ mánie všechno kvantifikovat.) Zásadně důležitou charakteristikou těchto prvních myšlenkových „modelů“, které vlastně neměly žádnou oporu ve „skutečnosti“ (aby ji mohly pouze „napodobovat“, ale naopak představovaly pozoruhodnou možnost vtlačovat skutečnost do těchto modelových struktur jako do Prokrustova lože), byla jejich zvláštní „pevnost“, neměnnost, kvalitativní nezávislost na tom, kdo je míní“ či „myslí“ a za jakých okolností. Jejich „pevnost“ byla proto snadno zaměňována se „skutečností“ (dokonce s „pravou skutečností“) a byla přímo ztotožňována s jejich neměnností. Právě toto chybné ztotožňování nyní musíme analyzovat, podrobit kritiky a jakoby „rozpojit“: naším cílem bude konstruování nových modelů, které budou hybné, dynamické, ale které proto nikdy nesmí nic ztratit na své pevnosti, ovšem hybné, dějící se pevnosti.

(Písek, 080505-2.)